

A tizenhárom hattyú

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt, egyszer egy szegény ember. Ennek a szegény embernek annyi gyermeke volt, mint a rosta lika, még eggyel több.

Már nagyocskák voltak a gyerekei, ki erre, ki arra ment szolgálatba, s mikor már a szegény ember búját sem mondhatta, az isten megint megáldotta két gyermekkel, egy fiúval s egy leánnyal. Az egész falu csudájára járt a két gyereknek: színarany volt a haja mindkettőnek.

Hanem mikor arra került a sor, hogy meg kellene a gyerekeket kereszteltetni, az egész faluban nem talált komát a szegény ember. Attól féltek a népek, hogy bizonyosan valami ördögfajzatok, mert szegény embernek különben nem lehetnek aranyhajú gyermekei.

Mit csináljon a szegény ember? Elindult komát keresni. Ment, mendegélt toronyirányban, s egyszerre csak szembejön vele egy hatlovas hintó, a hatlovas hintón maga a király.

Megállíttatja a király a hintót, s megszólítja a szegény embert:

– Hová, merre, földi?

Mondja a szegény ember, hogy miben jár.

– No, ha csak ez a bajod, ne búsulj. Ül fel a bakra, majd én keresztvíz alá tartom a gyerekeidet, s ha megtetszenek nekem, föl is nevelem, mert nekem úgy sincsenek gyermekeim.

Felül a szegény ember a király hintájára, hamarosan a házához érnek. S hát a királynak szeme-szája tátva maradt a csudálkozástól, mikor meglátta a két aranyhajú gyermeket. Mindjárt keresztvíz alá tartotta, a szegény embernek adott temérdek aranyat, magával vitte a két gyermeket, s úgy tartotta őket, mintha a fiú igazi királyfi, a leányka igazi királykisasszonyka lett volna.

Aztán nőttek a gyerekek, s nem mondta meg nekik senki, kik s mik, miféle eredetűek. Királyúrfinak szólították a fiút, királykisasszónynak a leányt.

De még a király is úgy bánt velük, mintha édes gyermekei lettek volna, s fel is tette magában, hogy Miklósrá hagyja majd a királyságát – mert így hívták a fiút -, s csak királyhoz adja feleségül a leányt.

Telt-múlt az idő, s hát egyszer mi történt? Az történt, hogy Miklós a húgával kiment a kertbe, ottan leültek a filagóriába* s mivel nem tudták, hogy mit csináljanak, kockát kezdtek játszani. Egy darabig szépen ment a játék, de egyszer csak Miklós valami huncutságot csinált, s a húga nagy mérgesen azt mondta:

– Nem hiszem, hogy igazi királyfi vagy, nem vagy az én testvérem!

– No, hallod – mondotta Miklós -, ha te megtagadtál engem, én is megtagadlak téged. Az Isten ne áldjon meg addig téged gyermekkel, míg a kezemet a melledre nem teszem!

Ahogy ezt kimondta Miklós, égből szállott-e le, földből szökött-e ki, azt én nem tudom, elég az, hogy közénk toppant egy hétfejű sárkány, megragadta a leányt, s úgy eltűnt vele, mintha a föld nyelte volna el.

Haj, megijedt Miklós szörnyűségesen. Nem is mert menni a király színe elé. Onnan a filagóriából indult világgá.

Ment, mendegélt nagy búsán. Akivel csak találkozott, mindenkit megkérdezett: nem láttak-e ilyen s ilyen leányt. Bizony nem látott senki.

Addig ment, mendegélt, míg a fekete király városába nem ért, s fölment egyenesen a királyhoz, hogyha valami szolgálatot találna.

– Éppen jókor jöttél – mondotta a király -, mert egy kocsisra van szükségem. Nem lesz sok dolgod, csak három lovat kell őrzened. Azt a három lovat minden reggel elviszed a tündérr királyné szigetére, de úgy vidd át, hogy se hídon ne menjenek, se a vízben ne ússzanak, s még csak a körmük se vizüljön meg. Estefelé aztán ugyanolyan módúlag hazahozod a lovakat.

Mindjárt kezére adják a három lovat, s másnap reggel elindul velök. Megy a víz partjára, ott megáll, gondolkodik, töri a fejét, hogy is tudjon átmenni, hogy a lovak meg ne vizesedjenek. Isten neki, fakereszt, felül a legidősebb lóra, nekivág a víznek, s hát a lovak olyan szépen átmentek, hogy még a körmük sem lett vizes.

No, ezen ne csudálkozzatok, mert mind a három ló táltos volt.

Általmennek a szigetre, s hát azon csupa selyemfű van, akkora, hogy derékig ért Miklósnak. S a selyemrétnek a közepén egy ragyogó szép almafa.

Elereszi a lovakat, hadd legeljenek, ő pedig leheveredik az arany almafa alá. Éppen el akart szenderülni, s hát olyan szép énekszó zendül meg a feje fölött, amelyet még világéletében nem hallott. Néz erre, néz arra,

vajon ki énekel, s hát tizenhárom hattyú repdes az arany almafa körül, azok énekelnek olyan szépen. S ím, halljatok csudát, a tizenhárom hattyú leszáll a földre, s abban a pillanatban mind leánnyá változik.

Haj de gyönyörű szép leányok voltak ezek! Különösen a tizenharmadik. Ennek a bokájáig ért az aranyhaja. Ez volt a tündérkirályné.

Nézi, nézi Miklós nagy álmélkodással, s hát egyszerre csak hozzámegy a tündérkirályné, s mondja neki szépen, kedvesen:

– Isten hozott, Miklós! Éppen téged vártalak. Hallottam a híredet, tudom, hogy világ bujdosója lettél a húgod miatt, de ne búsulj, majd én megvigasztallak, s megtalálod a húgodat is. Csak járj ide egy esztendeig. Az arany almafa alatt találkozunk mindennap. De jól megjegyezd, hogy ez alatt az egy esztendő alatt senkinek sem szabad megmondanod, hogy találkozol velem, mert ha elárulsz, akkor kereshetsz, míg a világ s még két nap.

Ahogy ezt mondta a tündérkirályné, ismét hattyúvá változott. Hattyúvá változott a tizenkét leány is, s szomorú énekszóval elrepültek mind a tizenhárman.

Bezzeg hogy azután Miklós mindennap általjárta a szigetre, s az arany almafa alatt találkozott a tündérkirálynéval.

Hanem egy este az történt, hogy a király cselédei bált csináltak. Még a király is lement közéjük, s úgy nézte a cselédek táncát. Mindenik táncolt, csak Miklós nem. Ő meghúzódott a sarokban, s ott üldögélt nagy szomorúan.

– Hát te fiam, Miklós, miért nem táncolsz? – kérdi a király.

– Nincs itt hozzám való leány, felséges királyom – felelte Miklós.

– No, ha nincs, várj csak, mindjárt leküldöm a leányomat.

Fölmegy a király, s mondja a leánynak, hogy van ám egy kocsisa, Miklós, aki nem talál magához való leányt, s nem akar táncolni. – Eredj, leányom, táncolj egyet velem.

Lemegy a királykisasszony, lement jó szívvel, mert látta Miklóst több rendben, tetszett neki a legény. Odamegy egyenest Miklóshoz, s mondja neki:

– Na, Miklós, azt hallottam, hogy nincs itt hozzád való leány, itt vagyok én, táncolj egyet velem.

Mondotta Miklós:

– Már meg ne haragudjon a királykisasszony, de én senkivel sem táncolok, mert az én jegybéli mátkám a tündérkirályné.

Hej, fölszalad nagy sírva a királykisasszony! Panaszolja az apjának, hogy mely nagy gyalázat érte. Megharagszik a király is, hívhatja Miklóst.

– Igaz-e, Miklós, amit te mondtál?

– Igaz, felséges királyom, s meg sem is másolom.

– Na, majd meglátom holnap, elmegyek veled a szigetre, hadd látom, igazat beszéltél-e.

Másnap jó reggel a király is átment a szigetre. S hát csakugyan igaza volt Miklósnak. Jött a tizenhárom hattyú, mindjárt leánnyá változtak, s a tündérkirályné egyenesen szaladott Miklósnak, ölelte, csókolta.

Hanem egyszerre csak a színében megváltozott a tündérkirályné. Fehér lett az arca, mint a fehéritett vászon, amint meglátta a királyt. Mondotta nagy bánatosan:

– Nem tartád meg a szavadat, Miklós, nem tudtad megvárni az esztendő. Elárultad, hogy én vagyok a jegybéli mátkád. Most már jöhetsz az arany almafa alá. Hattyúszárnyam még csak egyszer nő ki, hogy hazamehessek. Isten tudja, látsz-e többet vagy sem.

Azzal mind a tizenhárom leány hattyúvá változott, s szomorú énekszóval elrepültek.

Haj, nagy nehéz bánat esett a Miklós szívére. Hazavitte a király lovait, s aztán elment világgá. Ment, mendegélt hetedhét ország ellen. S amint ment, mendegélt, egy malomhoz ért. Bemegy ide, s köszönti a molnárt:

– Adjon isten jó napot, molnár gazda!

– Adjon isten, fiam, hol jársz itt, ahol a madár sem jár?

– Tündérországot keresem, bátyámuram, ugyan bizony hallotta-e a híret?

– Hogyne hallottam volna, fiam, hiszen én vagyok a tündérkirályné molnárja. Hanem hiába el se indulj, mert Tündérország messzebb van innét, mint ég a földtől. De ne búsulj, fiam, majd segíték én rajtad. Idejár

egy griffmadár,* az mindennap két zsák lisztet visz a tündérkirálynénak. Majd az egyik zsákba belebújtatlak, a másikba meg lisztet töltök. Felkötlek a griffmadárra, s szépen fölkerülsz a tündérkirályné várába.

Eljön a griffmadár, a molnár ráköti a két zsákot. Liszt volt az egyikben, Miklós volt a másikban. Elindul a madár, repül, repül fölfelé, de egyszerre csak nagy fekete felleg kerekedik, szakadni kezd az eső, mintha dézsából öntenék. Megnehezednek a zsákok, s a griffmadár mind alább-alább ereszkedik, leszáll a földre, éppen egy sűrű rengeteg erdő közepében, ott leoldja lábáról a nehezebbik zsákot, azt, amelyikben Miklós volt, s úgy repült fel nagy nehezen a tündérkirályné várába.

No, szegény Miklós most már mit csinálsz? Elévette fanyelű bicskáját, kihalította a zsákot, kibújt belőle, s nagy búsan továbbment.

Amint ment, mendegélt, szembejön vele egy kis legényecske.

Köszönti a fiút:

– Adjon isten jó napot, édes gazdám, éppen téged vártalak! Ne búsulj, majd elviszlek téged oda, ahová a szíved vágyakozik.

Csak ámult-bámult Miklós, nem tudta, hogy mit gondoljon, mert ő soha világ életében nem látta ezt a fiút. Hát jól van, mindegy, csak elvezesse a tündérkirályné várába.

Mennek, mendegélnek együtt, s a gyerek elvezeti Miklóst egy kovácműhelybe. Mondja a kovácsnak:

– Hallja-e, mest’ uram, csináljon huszonnégy pár vasbocskort. Tizenkettőt a gazdámnak, tizenkettőt nekem.

Míg a kovács a bocskort csinálta, azalatt a kovácsné behívta Miklóst s a fiút, asztalhoz ültette, s jól megtraktálta őket. Aztán a gyerek kimegy a szobából, utána megy a kovácsné – akinek, közbe legyen mondva, egy csúnya leánya volt, s szerette volna, ha Miklós elveszi, mert tetszett ám neki ez a legény -, mondom, utána megy a gyerekeknek, s kérdi tőle:

– Ugyan bizony hova igyekeztek ezzel a nagy készülettel?

– Mi bizony – felelte a fiú – a tündérkirályné várába. Mert úgy tudja meg kend, hogy a tündérkirályné az én gazdámnak jegybéli mátkája. Látja-e kend azt a nagy hegyet? Annak a tetején fürdik mindennap a királyné tejben.

– No, az Isten segéljen – mondotta a kovácsné -, hanem mondok neked valamit, te legényke. Nesze, adok neked egy kicsi fúvót, s valahányszor a gazdád várja a tündérkirálynét, fuvints rá. Tedd el ezt az iskátulyát is, ebben csudaírr vagy, s mikor a tündérkirályné elmegy, kend meg ezzel a gazdád halántékát. Mert vagy szerette, vagy nem eddig a tündérkirályné a gazdádát, de azután még hétszerte jobban szereti, meglátod.

Eközben a kovács elkészült a huszonnégy pár vasbocskorral. Egy párt felkötött Miklós, egy párt kicsi szolgálja, többit a hátukra vetették, s úgy indultak annak a rengeteg nagy hegynek, amilyen nagyot még emberi szem nem látott.

Az igaz, hogy mikor a tetejére értek, a huszonnégy pár vasbocskor miszlikbe szakadott. Ott a hegy tetején értek mindjárt a rézerdőbe, rézerdőből az ezüsterdőbe, ezüsterdőből az aranyerdőbe. Aranyerdő közepében találtak egy arany almafát, szakasztott olyant, amilyen a szigeten volt. Az arany almafa alatt volt egy arany kád, az aranykád tele volt tejjel. Ebben fürdött a tündérkirályné.

Leheveredett Miklós az almafa alá, s úgy várta a tündérkirálynét. Hanem amíg ő észrevette volna, a szolgálja elővette a kicsi fúvót, ráfuvintott, s abban a szempillantásban úgy elaludott Miklós, hogy tőle ugyan elvihették volna az egész aranyerdőt. S hát alighogy lekoppant a szeme, jön a tizenhárom hattyú, leszállanak az almafa alá, a szárnyukat összecsatogtatják, megrázkódnak, s leánnyá változnak. Meglátja a tündérkirályné Miklóst, ráborul, költi, szólítgatja:

– Kelj fel, Miklós, kelj fel!

De hiába költi, Miklós meg sem mozdul.

Aztán ismét költögeti, szólítgatja, sírva kéri:

– Kelj fel, Miklós, kelj fel, mert még csak kétszer jöhetek el, többet nem!

De hiába, Miklós meg sem mozdult. Akkor aztán mind hattyúvá változtak ismét, s szomorú énekszóval elrepültek.

Eléveszi a fiú az iskátulyát, a csudaírral megkeni a Miklós halántékát, s Miklós abban a pillanatban fölébredt.

– Hej, kicsi szolgálám – mondja Miklós -, de szép álmot láttam! Itt járt a tündérkirályné, reám borult, s ébresztgetett: “Kelj fel, Miklós, kelj fel!” De én nem ébredtem fel, s nagy búsán elrepült hattyú képében.

– Nem álmom volt ez, édes gazdám, hanem igaz valóság, csakugyan itt volt a tündérkirályné, ébresztgetett téged, de te meg sem mozdultál, s csakugyan azt mondta, hogy még csak kétszer jöhet el, többet nem.

– No hiszen csak jöjjön el, holnap, tudom, nem alszom el.

De hiába erőlködött, másnap, mikor közeledett a tündérkirályné, megint elnyomta az álmom, mert a kicsi szolga álomszellőt fuvintott rá.

Harmadik nap sem volt különben. A kicsi szolga elaltatta Miklóst. Hiába borult rá a tündérkirályné, hiába mondotta keserves sírással: kelj fel, Miklós, kelj fel, mert ha most föl nem kelsz, többet nem jövök el – most sem ébredett fel.

Hattyúvá változott a tündérkirályné és a tizenkét leány, s szomorú énekszóval elrepültek.

Ahogy elrepültek, a kicsi szolga eléveszi az iskátulyát, a csudaírral megkeni Miklós halántékát, s fölébred Miklós.

– Hej, kicsi szolgálóm, de szomorú álmod láttam! Itt volt a tündérkirályné, s azt mondta keserves sírással, hogy többet nem jöhet, s most megint bujdoshatom utána.

– Nem volt ez álmom, édes gazdám, hanem igaz valóság. Itt volt csakugyan a tündérkirályné, költött, ébresztgetett, de te meg sem mozdultál.

Hát most mit csináljon, merre facsarodjék? Lehet ismét világ bujdosója. Azt mondta a kicsi szolgálónak:

– Ne jöjj velem többet, kicsi szolgálóm, te csak menj keletre, én megyek nyugatra, az isten megáldjon!

Elindult Miklós naplemente felé. Ment erdőkön, mezőkön által, hetedhét ország ellen, még az Óperenciás-tengeren is túl, ahol a kis kurta farkú malac túr, s érkezik egy nagy városba.

De hát az a város gyászfeketével van bevonva. Kérdi az embereket, hogy kit s mit gyászolnak.

Mondják, hogy a királynét gyászolják, aki hét álló esztendeje beteg, nehéz beteg.

– Hát miért beteg a királyné? – kérdezte Miklós.

– Hej, nagy oka van annak! Mert úgy tudd meg, hogy a mi királyunk a hétfejű sárkány, ennek előtte hét esztendővel rabolta el a feleségét, aki a fehér király leánya. Azóta a királyné halálos beteg. Hiába járnak hozzá csudadoktorok, nem tudják meggyógyítani.

“Haj, Istenem, Istenem – gondolja magában Miklós -, hátha ez a királyné az én húgom!”

Fölmegy egyenest a palotába, ottan bejelentik, s viszik a királyné szobájába. S hát csakugyan ott fekszik az ágyban az ő húga. Fehér volt az arca, mint a fehér liliom.

De édes Istenem, megváltozott egyszerre a színében a királyné! Ölelték, csókozták egymást, s ím halljatok csudát, amint Miklós a kezét rátette a húga mellére, csak megszólal a szobában egy fiú.

– Ne félj, édesanyám, meggyógyulsz te most már! Ámul-bámul a királyné, nézi a fiút, mutatott vagy hétesztendőt.

Szép aranyhaja volt, éppen olyan, mint Miklósnak. Aztán csak odament Miklóshoz, köszöntötte:

– Isten hozott, Miklós bátyám! Ne félj, hazavisszük az édesanyámat, s azután majd megtaláljuk a tündérrirálynét is.

Szeme-szája tátva maradt Miklósnak. Ím, most jött a világra ez a fiú, s már mindent tud. Táltos lesz a gyerek bizonyosan.

Azám, csakugyan táltos volt a fiú. Megmagyarázta a bátyjának, hogy s mint szabadíthatják meg édesanyját a hétfejű sárkánytól. Azt mondta, hogy van a pincének a hetedik gádjában* egy kőhordó, a kőhordóban vashordó, vashordóban rézhordó, rézhordóban ezüsthordó, ezüsthordóban aranyhordó, aranyhordóban kristályhordó, kristályhordóban gyémánthordó, ebben van az élet bora. Ezt csak ki kell eresztetni, s a sárkány mindjárt elveszti rettentő nagy erejét.

Elékeresi a királyné a pincekulcsot, lemegy a táltos fiú a pincébe, visz magával egy nagy kalapácsot, azzal rákoppint a kőhordóra, s mondja:

– Kőabroncs szakadjon, kőhordó pusztuljon!

S hát a kőhordó egyszeriben diribbe-darabba tört, s ott volt alatta a vashordó. Rákoppintott erre is a kalapáccsal, s mondta ennek is:

– Vasabroncs szakadjon, vashordó pusztuljon!

Így szépen sorjában mind miszlikbe törte a hordókat. Legutoljára maradt a gyémánthordó. Mikor ezt is összetörte, kifolyt az élet bora.

Térdig járt a táltos fiú az élet borában, jól megmosakodott benne. Egyszeriben olyan lett a teste, mint az acél. Semmiféle fegyver azt nem fogta. Azután merített egy korsóval az élet borából, jót húzott belőle, kínálta a bátyját is. Ivott egyet az is, s mind a ketten hétszerte erősebbek lettek, mint voltak annak előtte. Fölmennek a pincéből az udvarra, s hát jön a hétfejű sárkány, de csak úgy csúszik-mászik a földön. Annyi ereje sem volt, mint egy légynek.

– Hallod-e – mondotta a táltos fiú -, mostan megölnélek, s meg is érdemelnéd, mert sok keserves könnyet hullatott miattad az édesanyám, de meghagyom az életedet.

Otthagyták a hétfejű sárkányt, s azzal mind a hárman felkerekedtek.

– Na, bátyám – mondotta a táltos fiú -, az édesanyámat megszabadítottuk, gyere, most elvezetlek téged a tündérkirálynéhoz. Látod amott azt a rettentő nagy hegyet? Annak a gyomrában fekszik a tündérkirályné, s aluszik örök álmatemiattad. Ám, ha megfogadod az én szavamat, felébresztjük álmából, de vigyázz, mert ha nem úgy cselekszel, amiként én mondom, sohasem látod meg az áldott napot. Én majd elől megyek, te csak gyere utánam. Ügyelj arra, hogy mindig az én nyomomba lépj, mert ha csak egyszer félrelépsz, becsattan az ajtó megettünk, s ki sem nyílik többet. Amerre megyünk, csak úgy nyüzsögnek mindenütt a kígyók, békák s mindenféle csúszó-mászó állatok, nehogy egyre is rálépj, mert akkor jaj neked. A hegy kellős közepében találunk tizenhárom vetett ágyat. Mind a tizenháromban egy szép leány fekszik. Egy közülük a tündérkirályné. Te menj hozzá, s háromszor csókold meg a homlokát. Az első csókra megmozdul, a másodikra felsóhajt, s a harmadikra valósággal felébred. Van ebben a szobában egy rácsos almárium, abban egy aranyvessző. Ezt kiveszed, s háromszor-háromszor sorban meglegyinted a tizenkét leányt, s mondod: “Ébredjetek, leányok, megvirradott!” Azok egyszeriben fölkelnek, s hasonlatosképpen meglegyinted az aranyvesszővel, ahány csúszó-mászó állat elédbe kerül, s azok mind tündérfjakká s leányokká változnak.

Mikor ezt így mind szépen elémondta a táltos fiú, térült-fordult, s honnét, honnét nem, kerített egy nagy szurkos fáklyát, s elindultak a hegy felé. Ahogy odaértek, a táltos fiú egy helyen ráütött a hegyre, s mondta:

– Nyílj meg, ajtó, előttünk!

S hát csakugyan felpattan egy rengeteg nagy vasajtó, bemennek, s a fáklya világánál szép lassan mennek elébb-elébb. Amerre mentek, mindenütt tenger sok kígyó, béka s mindenféle csúszó-mászó állat került az útjukba, de vigyáztak erősen, nehogy egyre is rálépjének. Aztán nagy ügyel-bajjal megérkeztek abba a szobába, ahol volt a tizenhárom vetett ágy, mind a tizenháromban egy szép leány. Ott feküdt a tizenharmadik ágyban a tündérkirályné. Hosszú aranyhaja volt a takarója. Odamegy Miklós, megcsókolja a

tündérr királyné homlokát, s hát megmozdul egyszeriben. Megcsókolja másodszor is, nagyot, de nagyot sóhajtott. Megcsókolja harmadszor is, s ím, egyszerre kinyitotta a szemét, felült az ágyában. Aztán kivette a rácsos almáriumból az aranyvesszőt, háromszor-háromszor meglegyintette a tizenkét leányt, s mondotta:

– Keljetek, keljetek, megvirradott!

S csakugyan fölébredt mind a tizenkettő. S jöttek sorban egymás után a csúszó-mászó állatok, meglegyintette ezeket is az arany vesszejével, s ím, dali szép legényekké, gyönyörű szép leányokká változtak mind. S halljatok csudát, a földnek sötét gyomra egyszeriben tündérpalotává változott, s csak úgy zengett a palota a szép muzsikától. Akkor a tündérr királyné közrefogták Miklóst, aranykútban megmosdatták, aranytörlővel megtörölték, aranyfésűvel megfésülték, s öltöztették királyfinak való bíboros-bársonyos ruhába. Akkor aztán szaladtak mindjárt a papért, hadd eskesse össze Miklóst a tündérr királynéval.

Volt nagy dínomdánom, lakodalom. Nem is ment haza Miklós, ott maradt Tündérr ország királyának. De hazament a húga táltos fiával. Úgy megörült nekik az öreg király, hogy mindjárt a táltos fiúnak adta egész királyságát.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.